

Rapportage
Onderzoek passend onderwijs

Utrecht, juni 2016

DUO Onderwijsonderzoek
drs. Vincent van Grinsven
drs. Liesbeth van der Woud

Postbus 681
3500 AR Utrecht
telefoon: 030 263 1080
e-mail: info@duo-onderwijsonderzoek.nl
website: www.duo-onderwijsonderzoek.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	3
2	ONDERZOEKSDOELSTELLING.....	4
3	ONDERZOEKSOPZET	5
4	RESULTATEN	6
4.1	Houding tegenover passend onderwijs	6
4.2	Gevolgen van de invoering van passend onderwijs.....	11
4.3	Ervaren problemen door de invoering van passend onderwijs.....	23
4.4	Algemeen oordeel inrichting passend onderwijs	24

1 INLEIDING

Op 1 augustus 2014 is de Wet passend onderwijs ingevoerd op alle scholen in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs (vmbo, havo en vwo), het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.

Passend onderwijs is de naam voor de nieuwe manier waarop onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, wordt georganiseerd. Door passend onderwijs kunnen meer kinderen, eventueel met extra ondersteuning, in het reguliere onderwijs blijven.

Passend onderwijs gaat over alle leerlingen in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs **die extra ondersteuning nodig hebben**.

In juni 2015 hebben we een onderzoek uitgevoerd naar de ervaringen van leraren en directeuren in het primair en voortgezet onderwijs naar hun ervaringen met passend onderwijs een jaar na de invoering ervan.

In juni 2016 hebben we wederom een onderzoek verricht, nu onder **leerkrachten in het primair onderwijs (hierna PO) en docenten in het voortgezet onderwijs (hierna VO)**. In deze rapportage beschrijven we de resultaten en waar mogelijk vergelijken we de resultaten met de resultaten van 2015.

2 ONDERZOEKSDOELSTELLING

De doelstelling van het onderzoek luidt:

Het verkrijgen van inzicht in de ervaringen van leerkrachten in het primair onderwijs en docenten in het voortgezet onderwijs met passend onderwijs.

We hebben de leerkrachten en docenten een aantal vragen voorgelegd over de volgende twee hoofdthema's:

1. Hoe staan leerkrachten PO en docenten VO tegenover passend onderwijs?
2. Wat zijn de gevolgen van de invoering van passend onderwijs: voor de leerlingen en voor de leerkrachten/docenten?

3 ONDERZOEKSOPZET

We hebben een kwantitatief onderzoek uitgevoerd onder:

- Leerkrachten PO;
- Docenten VO.

Het onderzoek is online verricht: leerkrachten PO en docenten VO hebben (eenmalig) een e-mail van ons ontvangen met het verzoek de online vragenlijst in te vullen.

Voor het realiseren van de respons hebben we gebruik gemaakt van ons Online Panel Leerkrachten Basisonderwijs (een panel met leerkrachten die regelmatig voor ons onderwijsrelevante online vragenlijsten invullen) en onze onderwijsdatabase (een database die de namen en e-mailadressen van docenten VO bevat).

In totaal hebben 1.013 leerkrachten en docenten de online vragenlijst ingevuld: **507 leerkrachten PO en 506 docenten VO**.

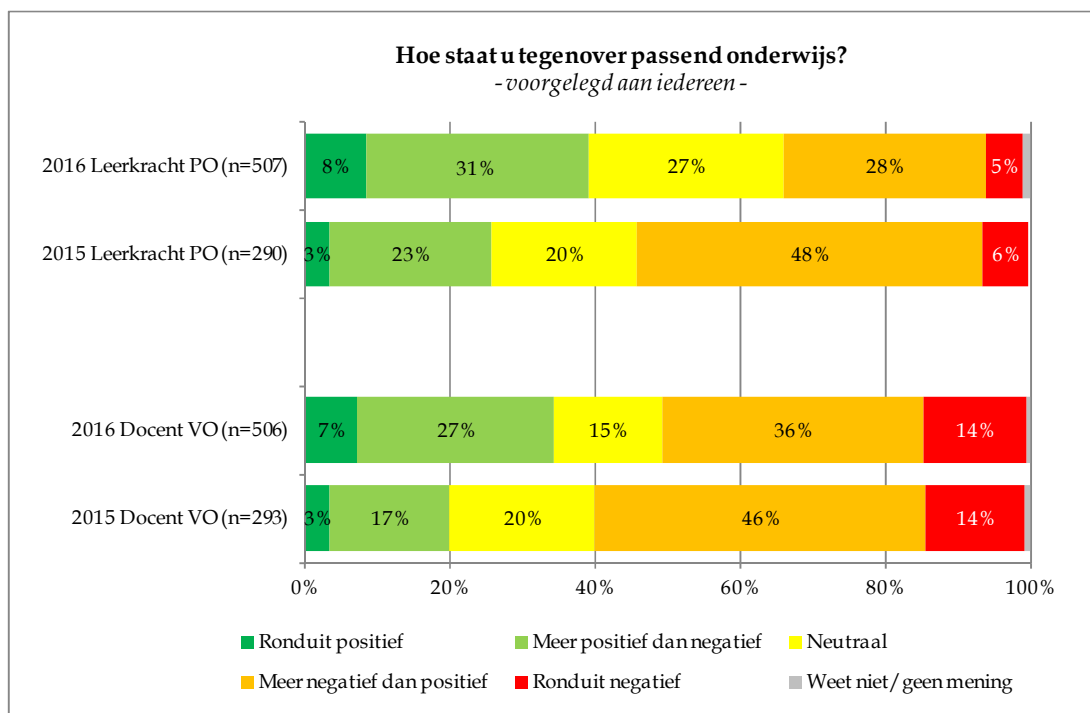
De respons is zowel voor het PO als VO representatief naar onder andere vakantieregio (Noord, Midden en Zuid) en denominatie (Openbaar, Rooms Katholiek, Protestants Christelijk en overig).

4 RESULTATEN

4.1 Houding tegenover passend onderwijs

Om de houding tegenover passend onderwijs in kaart te brengen, hebben we als eerste gevraagd hoe leerkrachten PO en docenten VO tegenover passend onderwijs staan.

De figuur hieronder laat zien dat in 2016 een derde van de leerkrachten PO (33%) en de helft van de docenten VO (50%) ronduit negatief of meer negatief dan positief staat tegenover passend onderwijs. In vergelijking met 2015 staan zowel de leerkrachten PO als de docenten VO minder negatief tegenover passend onderwijs (in 2015 stond 54% van de leerkrachten PO en 60% van de docenten VO er ronduit negatief of meer negatief dan positief tegenover).

Op de vraag wat leerkrachten PO en docenten VO **goed** vinden aan passend onderwijs, worden de volgende antwoorden het vaakst genoemd (in willekeurige volgorde):

- Aandacht voor het individuele/ unieke kind;
- Bevordert dat kinderen met elkaar leren omgaan/ elkaar respecteren;
- Bevordert het leren samenwerken van de leerlingen;
- Dat in principe ieder kind welkom is op de school;
- Dat leerkrachten/docenten oog hebben/krijgen voor alle leerlingen;
- Het bieden van een eerlijke kans aan alle leerlingen;
- Het uitgangspunt dat iedereen 'erbij hoort';
- Ieder kind kan werken op zijn/haar eigen niveau (bieden van maatwerk);
- Kinderen kunnen in hun eigen omgeving/buurt naar school;
- Leidt tot meer aandacht voor de zwakkere leerling;
- Passend onderwijs biedt gelijke kansen voor alle kinderen;
- Werkt integratiebevorderend.

Op de vraag wat leerkrachten PO en docenten VO **minder goed** vinden aan passend onderwijs, worden de volgende antwoorden het vaakst genoemd (in willekeurige volgorde):

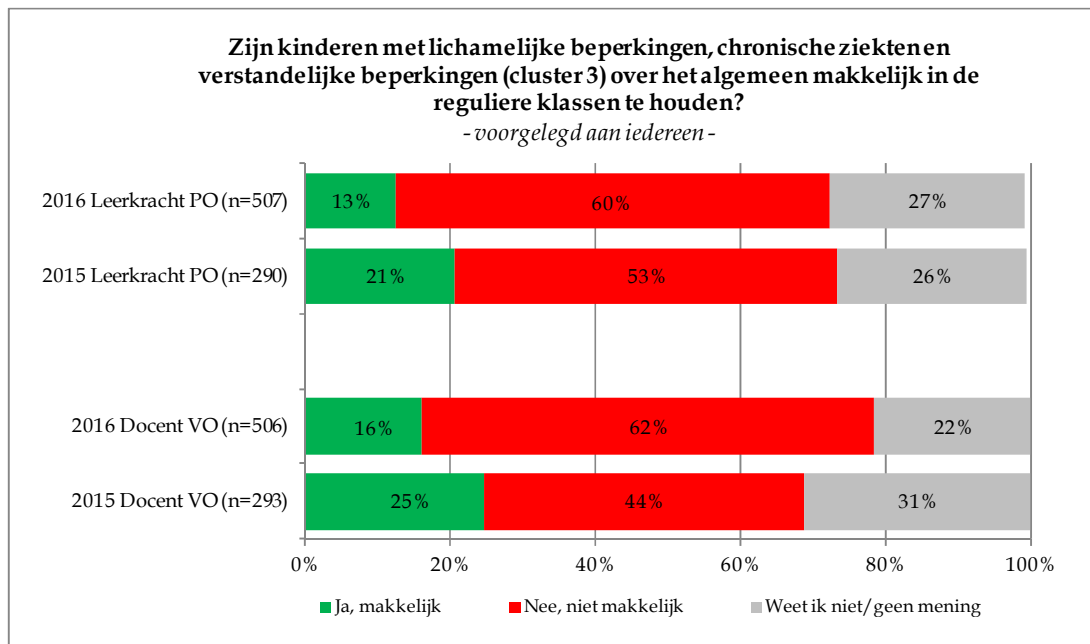
- Brengt veel extra (administratief) werk met zich mee;
- De belasting/werkdruk die het meebrengt voor de leerkracht/docent;
- Passend onderwijs-leerlingen vragen te veel aandacht t.o.v. de andere leerlingen;
- De capaciteiten/vaardigheden/expertise van leerkrachten/docenten schiet te kort;
- De (financiële) middelen om passend onderwijs te bieden zijn onvoldoende;
- Dat het uitpakt als een bezuinigingsmaatregel (bij het uitblijven van voldoende ondersteunende middelen);
- Bieden van passend onderwijs heeft mede tot gevolg dat minder snel/moeilijker kan worden verwezen;
- Dat kinderen minder snel de speciale hulp die ze nodig hebben kunnen krijgen;
- De belasting/druk voor de andere leerlingen in de klas;
- Gaat vaak ten koste van de aandacht voor de 'gewone' leerlingen;
- Bieden van passend onderwijs op een reguliere school is niet altijd de juiste oplossing;
- Is moeilijk/niet te combineren met grote klassen;
- Het ontbreekt aan voldoende begeleiding/ondersteuning.

Een volledig overzicht van de genoemde goede en minder goede punten van passend onderwijs hebben we opgenomen in een separate bijlage.

Uit de volgende drie grafieken blijkt opnieuw (net als in 2015) dat vooral ‘cluster 4 kinderen’ volgens leerkrachten PO en docenten VO niet makkelijk in de reguliere klassen te houden zijn, maar ook dat ‘cluster 3 kinderen’ volgens een ruime meerderheid niet makkelijk in de reguliere klassen te houden zijn. Met betrekking tot ‘kinderen zonder indicatie die extra ondersteuning nodig hebben’ blijven de meningen verdeeld.

Cluster 3 kinderen

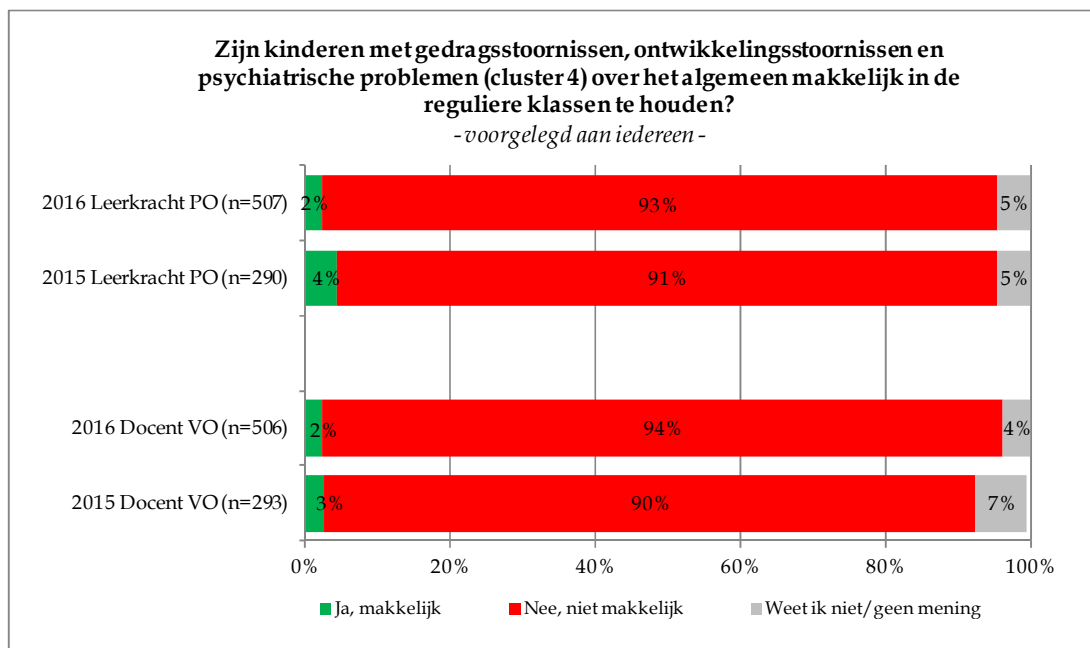
Volgens relatief veel leerkrachten PO (60%) en docenten VO (62%) is het niet makkelijk om kinderen met lichamelijke beperkingen, chronische ziekten en verstandelijke beperkingen (cluster 3) in de reguliere klassen te houden. In vergelijking met 2015 hebben meer leerkrachten PO en docenten VO deze mening.

Cluster 4 kinderen

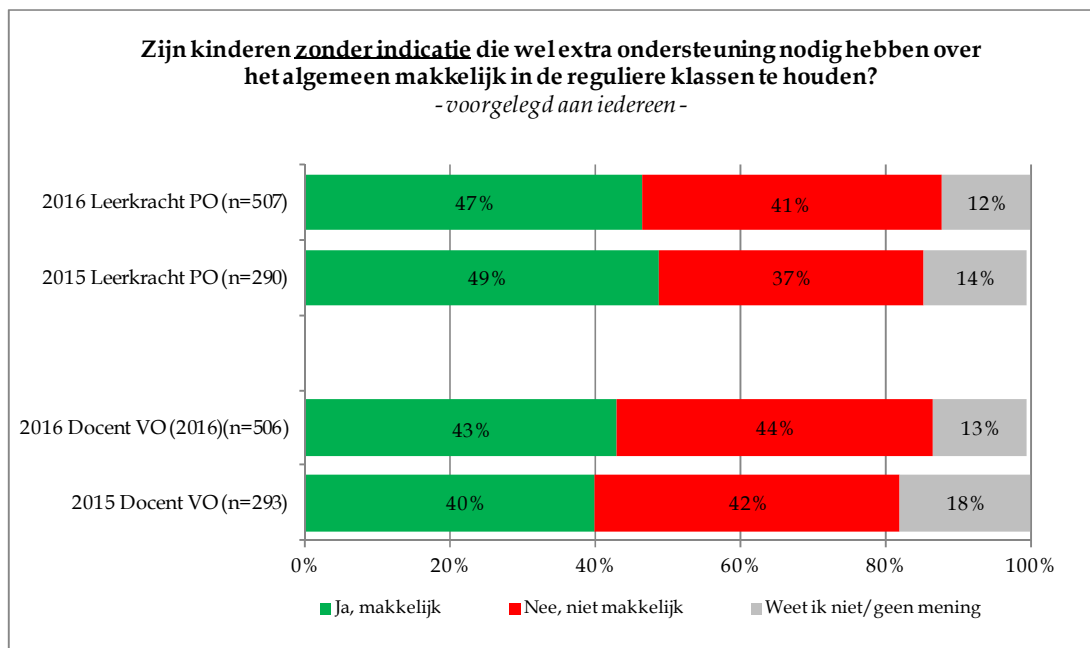
Wat betreft de kinderen uit cluster 4 (kinderen met gedragsstoornissen, ontwikkelingsstoornissen en psychische problemen) is een ruime meerderheid van zowel de leerkrachten PO als de docenten VO (respectievelijk 93% en 94%) van mening dat het niet makkelijk is om deze kinderen in de reguliere klassen te houden.

De mening van leerkrachten PO en docenten VO wat betreft het gemak waarmee cluster 4 leerlingen in de reguliere klassen zijn te houden, is nauwelijks veranderd in vergelijking met 2015.

Leerlingen zonder indicatie

Net als in 2015 zijn zowel de leerkrachten PO als de docenten VO verdeeld wat betreft hun mening over het gemak waarmee kinderen zonder indicatie die extra ondersteuning nodig hebben, in de reguliere klassen te houden zijn.

Aantal leerlingen met extra ondersteuning (al dan niet met een indicatie)

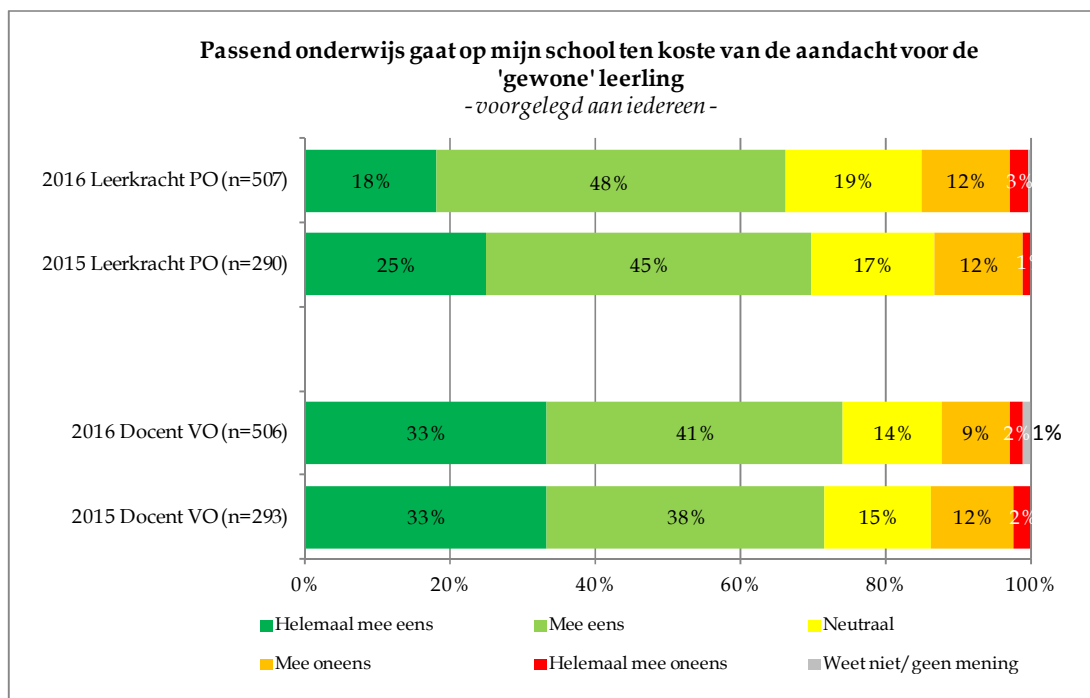
We hebben de leerkrachten PO en docenten VO gevraagd hoeveel leerlingen die extra ondersteuning krijgen in de klas zitten. In het geval dat zij in meer dan één klas lesgeven (is bij docenten VO altijd het geval) hebben we gevraagd naar een 'gemiddelde per klas'. Zowel de leerkrachten PO als de docenten VO geven aan **gemiddeld vijf leerlingen in de klas te hebben die extra ondersteuning (al dan niet met een indicatie) krijgen.**

4.2 Gevolgen van de invoering van passend onderwijs

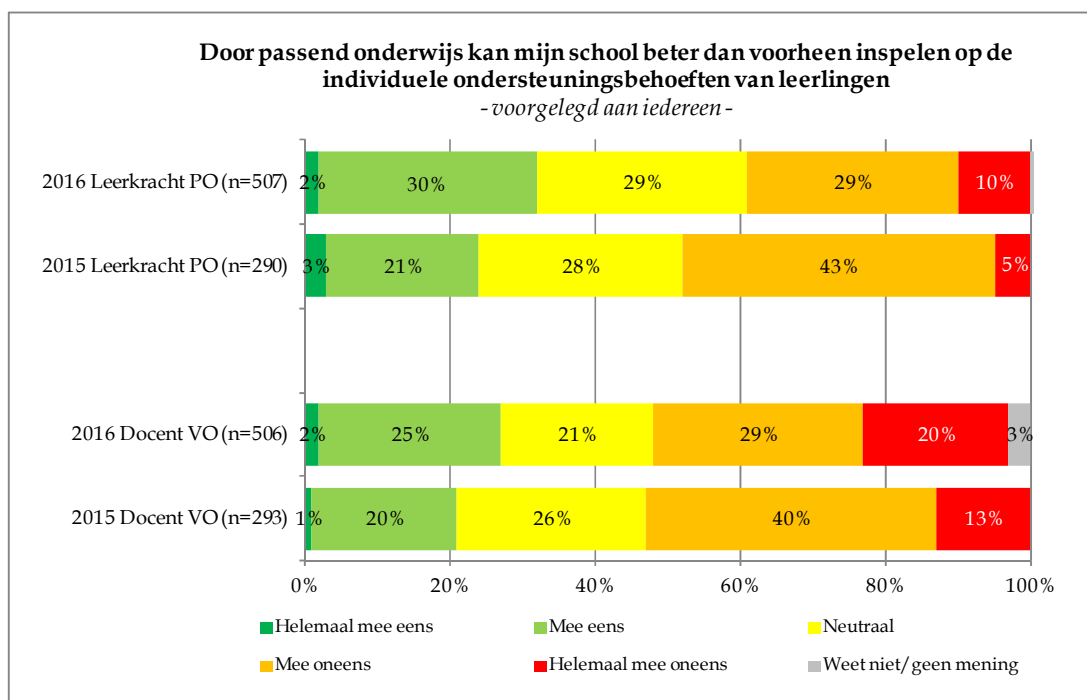
We hebben de leerkrachten PO en de docenten VO vervolgens een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot mogelijke gevolgen van de invoering van passend onderwijs op school.

Hieronder bespreken we eerst de resultaten van drie stellingen die we ook in juni 2015 hebben voorgelegd. Daarna volgen de resultaten van drie stellingen die we alleen in 2016 hebben voorgelegd.

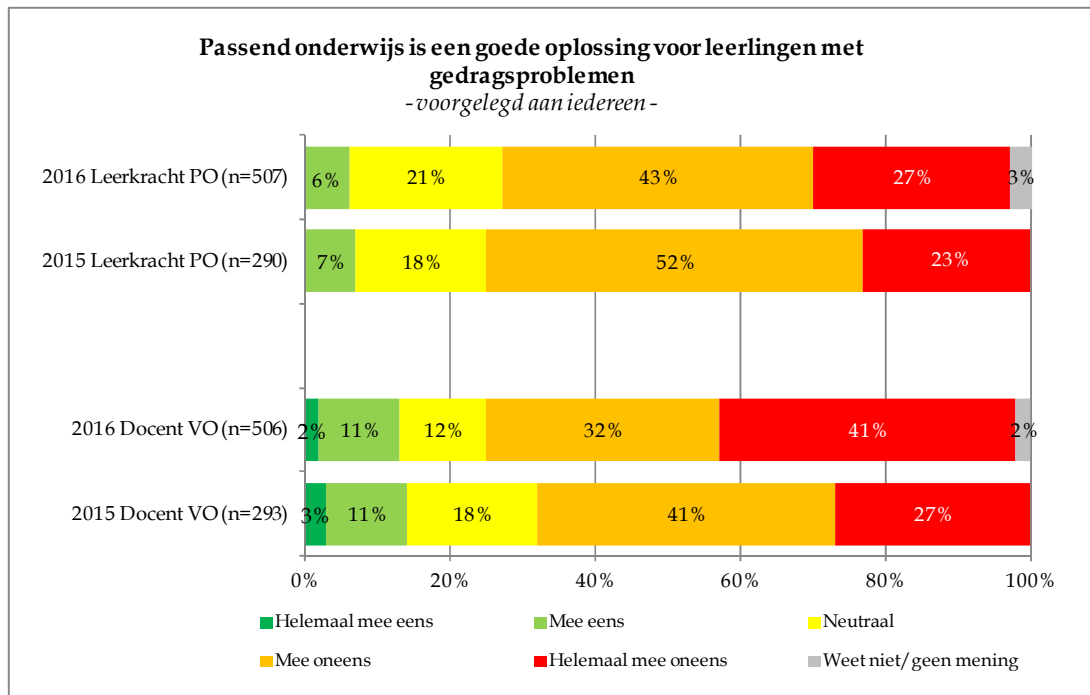
Net als in 2015 is de meerderheid van de leerkrachten PO (66%) en de docenten VO (74%) het (helemaal) eens met de stelling dat passend onderwijs ten koste gaat van de aandacht voor de 'gewone' leerling. De meningen hierover zijn niet of licht veranderd sinds 2015.

Ook in 2016 is de grootste groep leerkrachten PO (39%) en docenten VO (49%) het (helemaal) oneens met de stelling dat door passend onderwijs de school beter kan inspelen op de individuele ondersteuningsbehoeften van leerlingen (in 2015 respectievelijk 48% en 53%). Het percentage leerkrachten en docenten dat het (helemaal) eens is met deze stelling is sinds 2015 licht gestegen.

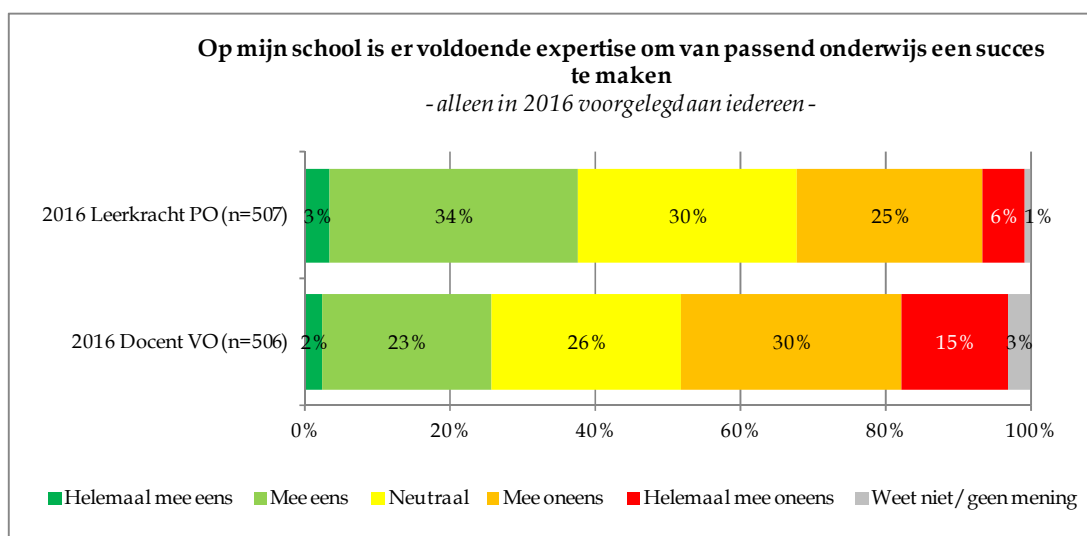
De meerderheid van zowel de leerkrachten PO (70%) als de docenten VO (73%) is het (helemaal) oneens met de stelling dat passend onderwijs een goede oplossing is voor leerlingen met gedragsproblemen. De mening over deze stelling is sinds 2015 nauwelijks veranderd.

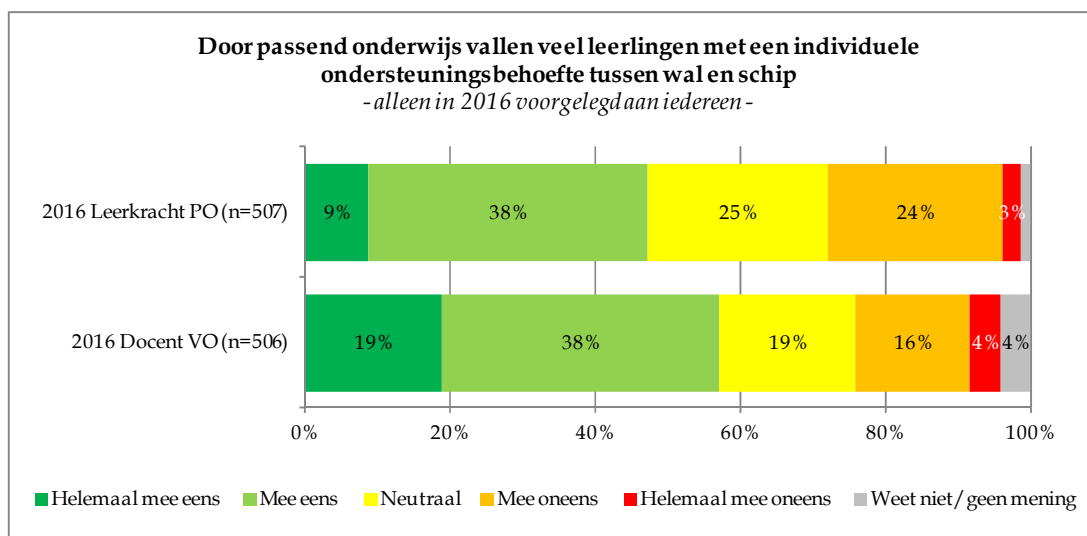
De volgende drie stellingen hebben we de leerkrachten PO en docenten VO alleen in (juni) 2016 (en niet in 2015) voorgelegd.

Wat betreft de aanwezigheid op school van voldoende expertise om van passend onderwijs een succes te maken, zijn de meningen onder de leerkrachten PO en docenten VO verdeeld.

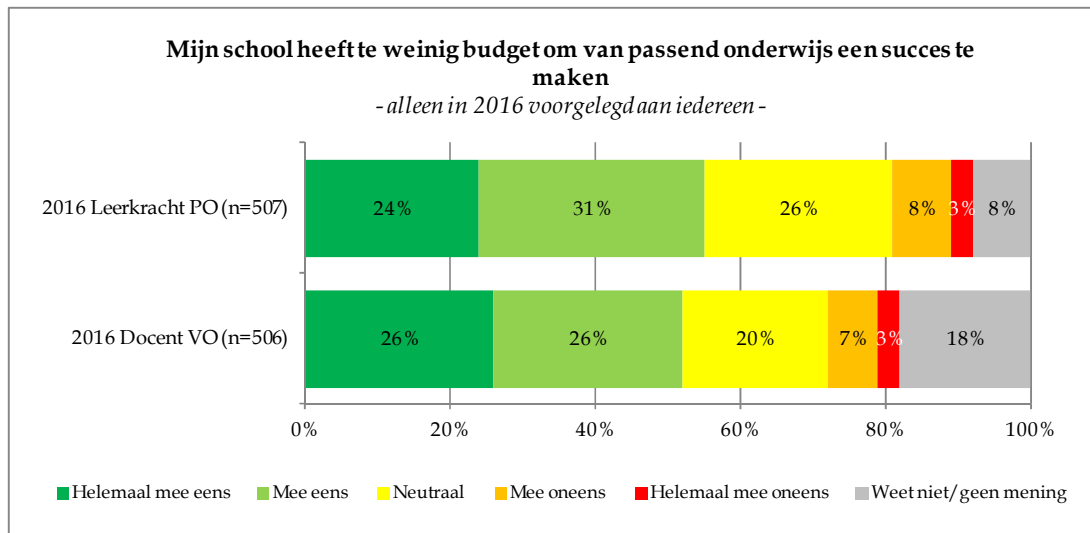
Leerkrachten PO zijn het iets vaker eens dan oneens met de stelling dat er op school voldoende expertise aanwezig is (37% (helemaal) eens en 31% (helemaal) oneens). Onder de docenten VO is een grotere groep het oneens met deze stelling (45% (helemaal) oneens en 25% (helemaal) eens).

Onder zowel de leerkrachten PO (47%) als de docenten VO (57%) is de grootste groep van mening dat door passend onderwijs veel leerlingen met een individuele ondersteuningsbehoefte tussen wal en schip vallen.

De meerderheid van de leerkrachten PO (55%) en de docenten VO (52%) is van mening dat de school te weinig budget heeft om van passend onderwijs een succes te maken. Circa één op de tien leerkrachten en docenten is het (helemaal) oneens met deze stelling.

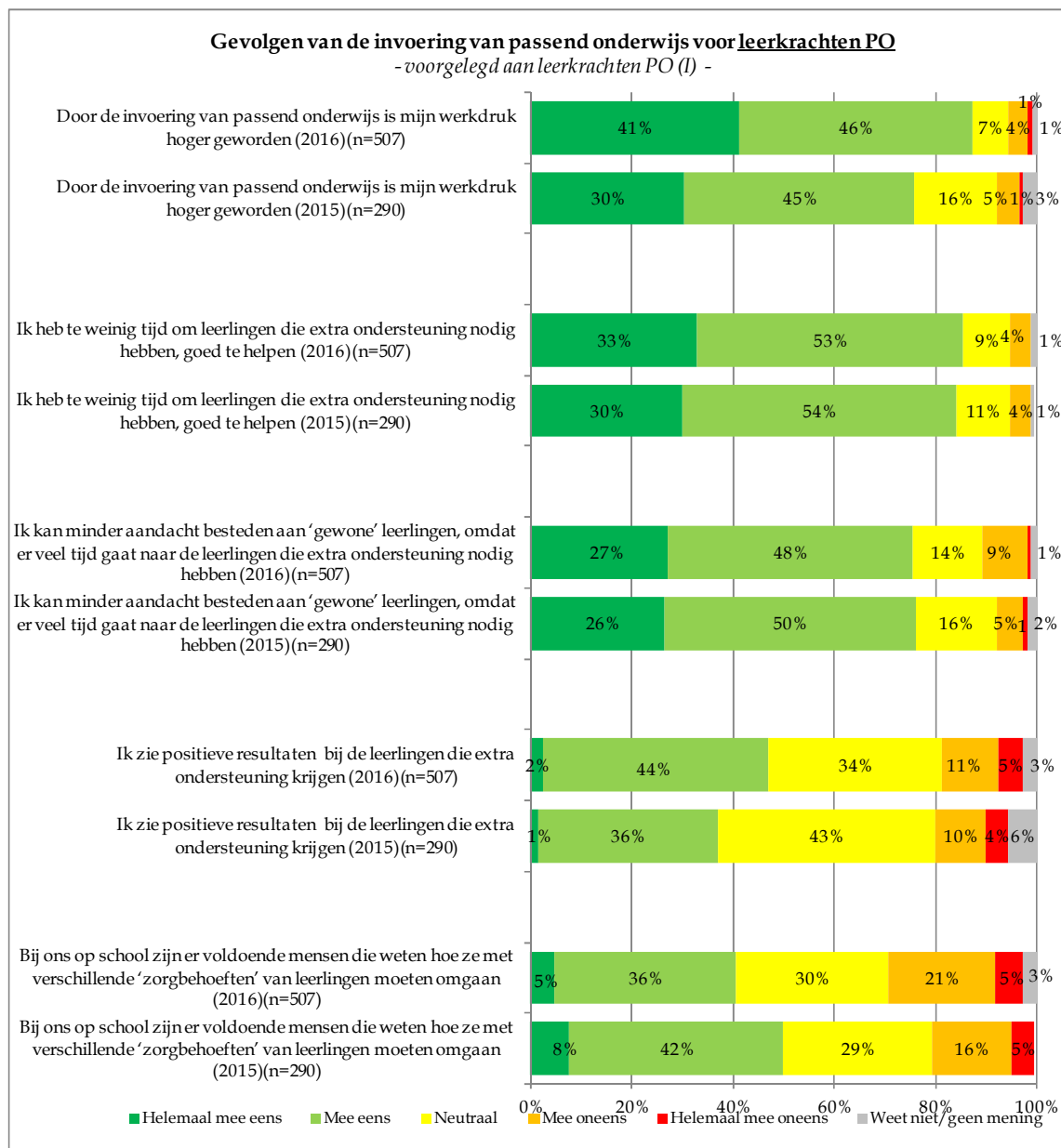

Vervolgens hebben we aan de leerkrachten PO en de docenten VO een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot de mogelijke gevolgen van de invoering van passend onderwijs voor henzelf.

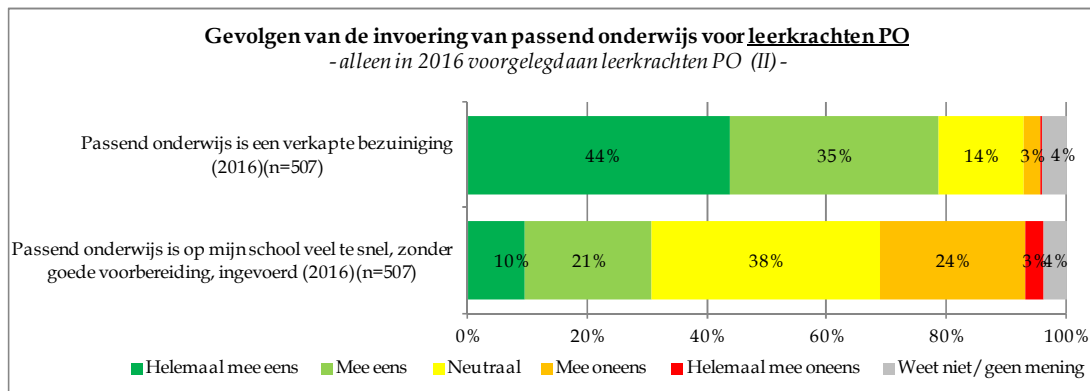
In de volgende twee figuren geven we de resultaten weer voor leerkrachten PO. In de eerste figuur vergelijken we de resultaten van (juni) 2016 met de resultaten van (juni) 2015. In de tweede figuur geven we de resultaten weer van twee stellingen die we de leerkrachten PO alleen in (juni) 2016 hebben voorgelegd.

Uit de eerste figuur blijkt dat, net als in 2015, een ruime meerderheid van de leerkrachten PO het (helemaal) eens is met de volgende stellingen:

- *Door de invoering van passend onderwijs is mijn werkdruk hoger geworden: 87% in 2016 en 75% in 2015).*
- *Ik heb te weinig tijd om leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, goed te helpen: 86% in 2016 en 84% in 2015;*
- *Ik kan minder aandacht besteden aan 'gewone' leerlingen, omdat er veel tijd gaat naar de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben: 75% in 2016 en 76% in 2015.*

De meerderheid van de leerkrachten PO (78%) is het (helemaal) eens met de stelling dat passend onderwijs een verkapte bezuiniging is. Over de stelling dat passend onderwijs op hun school veel te snel, zonder goede voorbereiding, is ingevoerd zijn de meningen verdeeld. Circa een derde van de leerkrachten PO (31%) is het (helemaal) eens met de stelling, ruim een kwart (27%) is het (helemaal) oneens met de stelling.

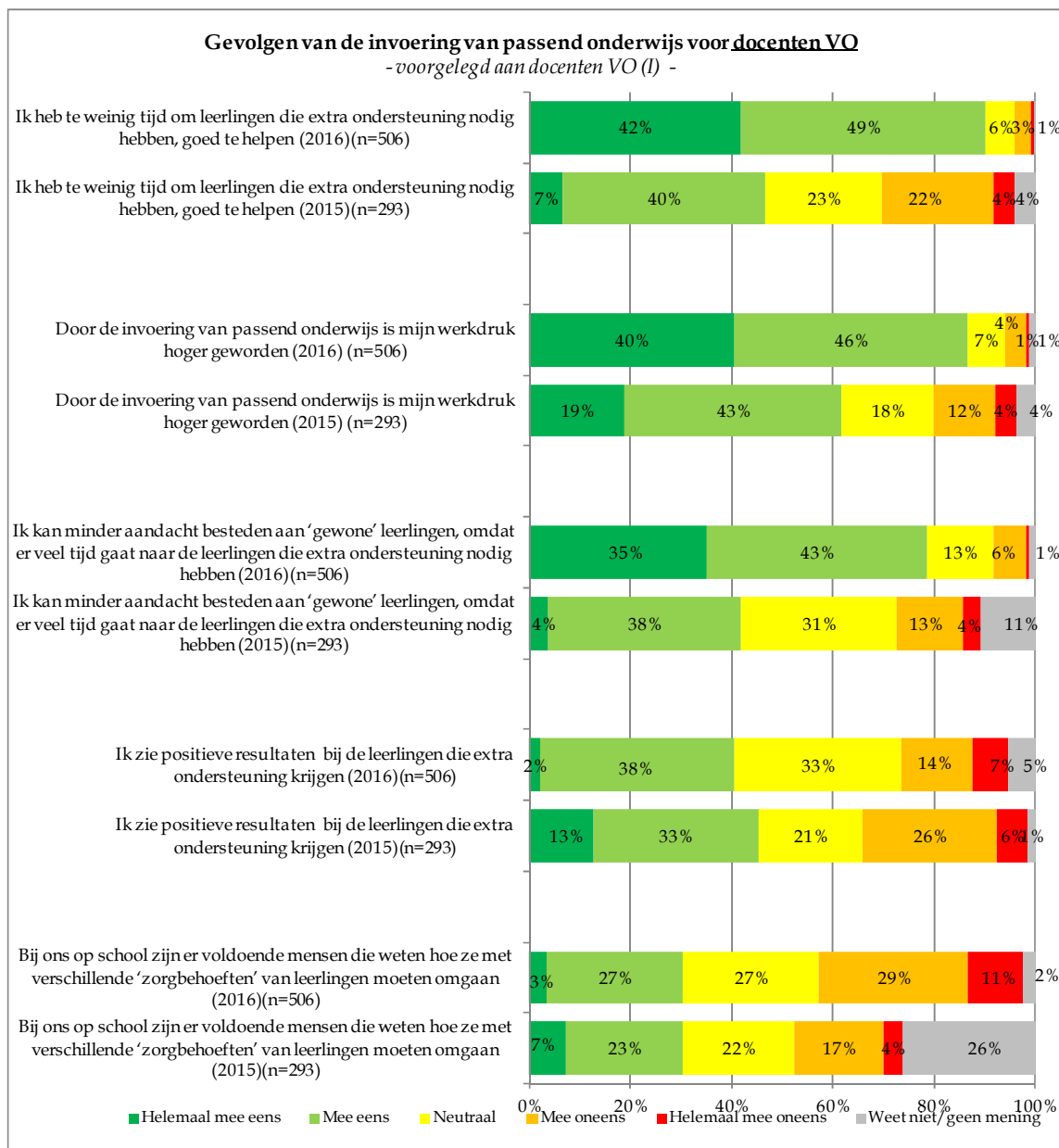
In de volgende twee figuren geven we de resultaten weer voor docenten VO. Net als bij de leerkrachten PO vergelijken we in de eerste figuur de resultaten van de in (juni) 2016 voorgelegde vijf stellingen met de resultaten van (juni) 2015. In de tweede figuur geven we de resultaten weer van de stellingen die we de docenten VO alleen in (juni) 2016 hebben voorgelegd.

Een ruime meerderheid van de docenten VO is het (helemaal) eens met de volgende stellingen:

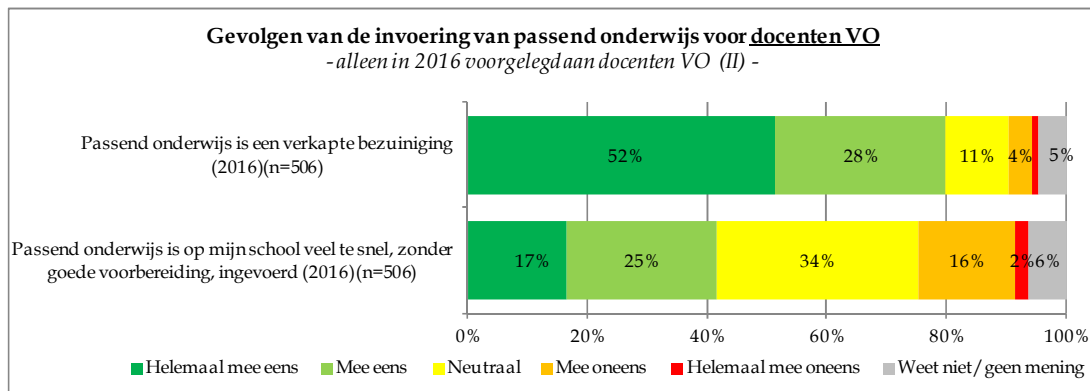
- *Ik heb te weinig tijd om leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, goed te helpen: 91% in 2016 en 47% in 2015;*
- *Door de invoering van passend onderwijs is mijn werkdruk hoger geworden: 86% in 2016 en 62% in 2015;*
- *Ik kan minder aandacht besteden aan 'gewone' leerlingen, omdat er veel tijd gaat naar de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben: 78% in 2016 en 42% in 2015.*

Ten opzichte van 2015 is de groep docenten die het (helemaal) eens is met bovenstaande drie stellingen sterk toegenomen.

Opvallend is ook dat het percentage docenten VO dat het (helemaal) oneens is met de stelling *Bij ons op school zijn er voldoende mensen die weten hoe ze met verschillende 'zorgbehoeften' van leerlingen moeten omgaan* sterk gestegen is: van 21% in 2015 naar 40% in 2016.

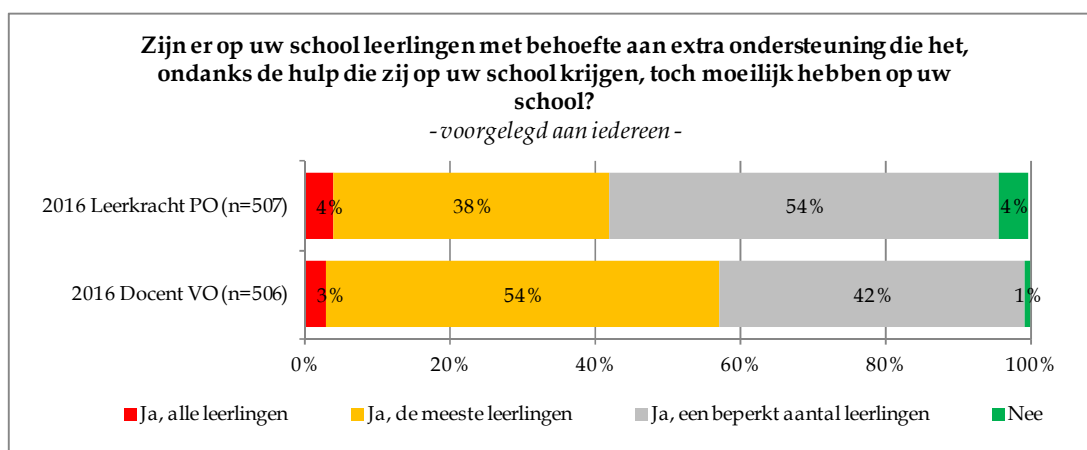

Net als bij de leerkrachten PO is ook de meerderheid van de docenten VO (80%) het (helemaal) eens met de stelling dat passend onderwijs een verkapte bezuiniging is. Tweevijfde van de docenten VO (42%) is het (helemaal) eens met de stelling dat passend onderwijs op hun school veel te snel, zonder goede voorbereiding, is ingevoerd. Bijna een vijfde van de docenten (18%) is het (helemaal) oneens met deze stelling.

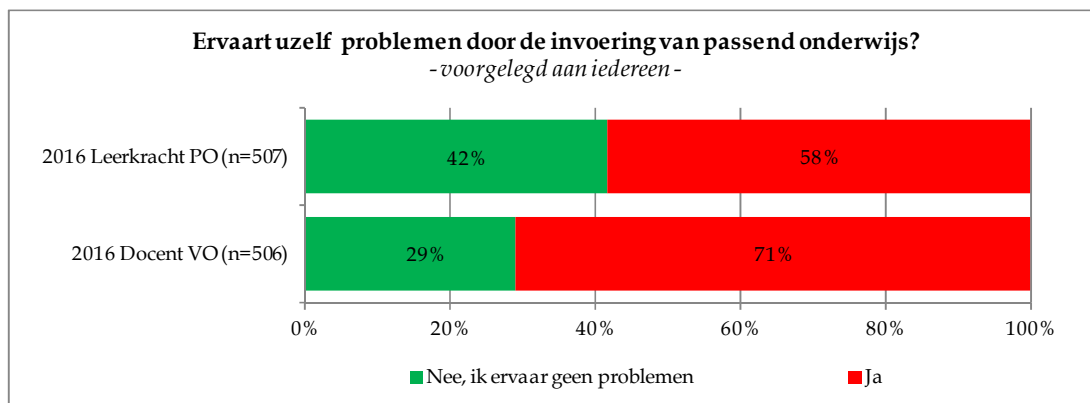
We hebben aan de leerkrachten PO en docenten VO gevraagd of er leerlingen zijn met behoefte aan extra ondersteuning die het naar hun mening, ondanks de hulp die ze krijgen, toch moeilijk hebben op school. Tweevijfde van de leerkrachten (42%) en ruim de helft van de docenten (57%) geeft aan dat dit voor de meeste of voor alle leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte geldt.

Een relatief kleine groep leerkrachten PO (4%) en docenten VO (1%) geeft aan dat er op hun school geen leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte zijn die het, ondanks de hulp die zij op school krijgen, toch moeilijk hebben op school.

4.3 Ervaren problemen door de invoering van passend onderwijs

De meerderheid van de leerkrachten PO (58%) en de docenten VO (71%) geeft aan dat zij door de invoering van passend onderwijs zelf problemen ervaren.

De leerkrachten en docenten die hebben aangegeven door de invoering van passend onderwijs zelf problemen te ervaren, hebben we vervolgens gevraagd te beschrijven om welke problemen het gaat. De beschreven problemen kunnen als volgt worden samengevat (in willekeurige volgorde):

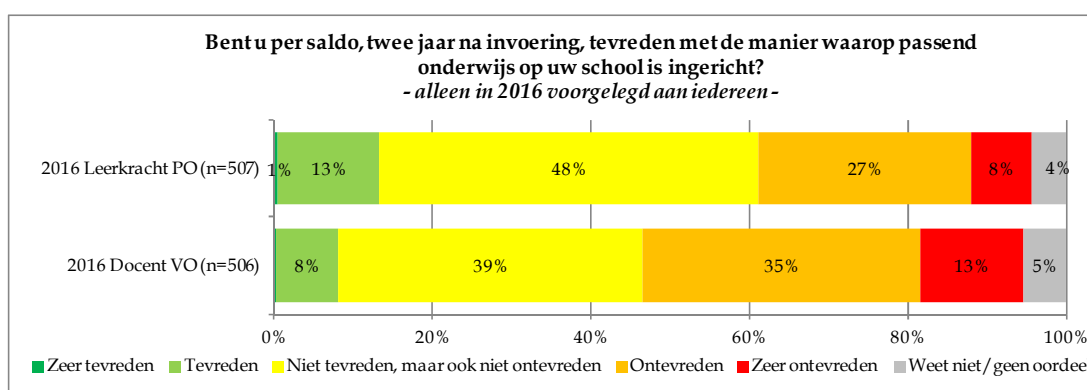
- Alle leerlingen die aandacht te geven die ze nodig hebben is onmogelijk (o.a. met de gegeven klassengroote, het aantal 'probleemleerlingen', de aard van de problemen, etc.);
- Leerlingen met gedragproblemen die een buitenproportionele invloed in de groep/klas hebben;
- De administratieve belasting, o.a. het rapporteren, de verantwoording, etc.;
- De complexiteit van de problematiek van zorgleerlingen;
- De klassen zijn te groot in combinatie met de 'zorg' voor de passend onderwijs-leerlingen;
- De negatieve invloed op de prestaties van de normale leerlingen;
- De ontbrekende kennis, vaardigheden, expertise van de leerkracht/docent;
- De werkdruk is te hoog geworden;
- Er worden onvoldoende faciliteiten geboden om de leerlingen die begeleiding/ondersteuning te bieden waar zij behoefte aan hebben;
- Gebrek aan extra handen/tijd in de groep/ gebrek aan begeleiding;
- Het gevoel (overall) te kort te schieten/ de leerlingen te kort te doen, zowel ten opzichte van de 'normale' leerlingen als ten opzichte van de passend onderwijs-leerlingen;
- Het toenemend aantal zorgleerlingen in de toch al grote groepen.

Een volledig overzicht van de door leerkrachten PO en docenten VO genoemde problemen hebben we opgenomen in een separate bijlage.

4.4 Algemeen oordeel inrichting passend onderwijs

Tot slot hebben we de leerkrachten PO en docenten VO een algemeen oordeel gevraagd over het passend onderwijs op hun school.

Gevraagd naar hun tevredenheid over de manier waarop passend onderwijs op hun school is ingericht, antwoordt de grootste groep leerkrachten PO (35%) en docenten VO (48%) hier (zeer) ontevreden over te zijn. Circa één op de zeven leerkrachten PO (14%) en één op de twaalf docenten VO (8%) is (zeer) tevreden over de manier waarop passend onderwijs op hun school is ingericht.

De leerkrachten PO zijn verdeeld wat betreft hun vertrouwen in het succesvol worden van passend onderwijs op hun school. Ruim tweevijfde (45%) heeft hier enigszins of alle vertrouwen in en tweevijfde (43%) heeft hier geen vertrouwen in.

De grootste groep van de docenten VO (54%) heeft geen vertrouwen in het succesvol worden van passend onderwijs op hun school. Een derde van de docenten (33%) heeft hier enigszins of alle vertrouwen in.

